

היום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף כג

(בעמ' הקודם)

אמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל: מה שלמדנו במשנה שהאומר שבועה שלא אוכל, יש איסור גם על שתיה בלבד משום ששתיה בכלל אכילה היא, וההסבר לזה יש אומרים שנלמד בסברא ויש אומרים שנלמד מהפסוק.

איבעית אימא סברא: אם תרצה נלמד בסברא ששתיה בכלל אכילה, משום שכך הוא בלשון בני אדם לומר לחבירו בא אלי ונטעם משהו, והולכים ושותים.

ואיבעית אימא קרא: ואם תרצה נלמד זאת המפסוק, שריש לקיש הביא שנלמד מהפסוק "ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך ותירושך". והרי תירוש זה יין ואף על פי כן כתוב "ואכלת", ועל כרחך משום ששתיה בכלל אכילה.

קושיא: ודלמא על ידי אניגרונ: אולי מדברת על יין בלשון אכילה כגון שהוא אוכל את היין על ידי אכילת אניגרונ. ואניגרונ הוא תבשיל של תרדין שהיו רגילים לשים בתוכו יין, ולכן גם היין נחשב לאכילה.

תירוץ: אלא, אמר רב אחא בר יעקב, מהכא: שכאמת לומדים ששתיה בכלל אכילה מפסוק אחר שכתוב "ונתת הכסף בכל אשר תאוו נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם". נמצא שכתוב על יין שהוא שתיה לשן אכילה.

קושיא: ודלמא הכא נמי על ידי אניגרונ: והרי גם כאן אפשר להעמיד שאוכל את היין כשנותן יין בתוך אניגרונ.

תירוץ: שכר כתיב מידי דמשכר: אמנם אפשר להעמיד שאוכל יין על ידי אכילת אניגרונ, אך כיון שכתוב בפסוק גם שכר שהמשמעות שהוא דבר שמשכר, ובצורת אכילת אניגרונ אין זה גורם לשכרות, ועל כרחך מדובר בשתיה ממש.

קושיא נוספת: ודלמא דבילה קעילית: אולי פירוש תיבת שער שבפסוק הכוונה לתאנה מיובשת שבאה מקעילית שהיא משכרת גם דרך אכילתה, וכמו שמבואר בברייתא שכהן שאכל דבילה קעילית, ושתה דבש שהתבשל עם מים, או שתה חלב, כיון שכל אלו הם דברים המשכרים, אם נכנס למקדש ועבד, חייב מלקות. וממילא אין ראייה ששתיה בכלל אכילה.

תירוץ: אלא, גמר שער שער מנזיר: שכמו שבנזיר שכתוב "שער" והכוונה ליין, גם כאן גבי מעשר שני שכתוב "שער" הכוונה ליין, ויין המשכר הוא רק דרך שתיה, ומוכח ששתיה בכלל אכילה.

אמר רבא אף אנן נמי תנינא: רבא אמר שאף במשנה שלנו יש הוכחה ששתיה בכלל אכילה. שכיון שכתוב במשנה שאם נשבע שבועה שלא אוכל, ואחרי השבועה הוא אכל ושתה, דינו שאינו חייב אלא אחת, ומדייקת הגמרא שאם שתיה בכלל אכילה, יש חידוש במשנה שאפילו ששתה אינו רק אחת, אבל אם אין שתיה בכלל אכילה מה החידוש במשנה שאינו חייב רק אחת, והרי נשבע שלא יאכל ולא נשבע על שתיה כלל.

קושיא: אמר ליה אביי: מהסיפא של המשנה יש להוכיח שאדרכה שתיה אינה בכלל אכילה, שאם שתיה בכלל אכילה מדוע כתוב שאם נשבע שבועה שלא אוכל ושלא אשתה, ואחרי כן אכל ושתה דינו שחייב שתיים גם על האכילה וגם על השתיה. ומדוע המשנה כותבת שנשבע גם שלא אוכל וגם שלא אשתה, והרי אחרי שנשבע כבר שלא אוכל נכלל בשבועתו גם שלא לשתות, ומה שהוסיף שנשבע שלא אשתה אין שבועה זו חלה כלל, שכבר מושבע על כך.

תירוץ: אמר ליה התם דאמר שלא אשתה והדר אמר שלא אוכל: במשנה יש להעמיד שמדובר שנשבע בתחילה שלא לשתות ורק אחרי כן הוסיף להישבע שלא לאכול, וכל הדין שאמרנו הוא רק ששתייה בכלל אכילה, אבל לא אמרנו שגם אכילה בכלל שתיה, ולכך כשנשבע בתחילה שלא לשתות לא חל השבועה גם על האכילה, וחייב שתיים גם על האכילה וגם על השתיה.

קושיא: אבל אמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה מאי אינו חייב אלא אחת: הגמרא מדייקת שמשמע לדברי רבא שאם נשבע שלא אוכל ולא אשתה ואכל ושתה חייב רק אחת כיון שאין שבועה חלה על שבועה, ואם כן קשה מדוע המשנה לא כתבה חידוש גדול יותר שאפילו אם נשבע שלא אוכל ולא אשתה אינו חייב אלא אחת ולא רק בנשבע שלא אוכל ואכל ושתה שאינו חייב רק אחת.

תירוץ: **אלא לעולם כדקתני:** באמת אין לשנות את לשון השבועה בסיפא של המשנה, ומדובר שבתחילה נשבע שלא אוכל ואחרי כן הוסיף שלא אשתה, אלא שאנו מדייקים בדבריו שכיון שבתחילה נשבע שלא יאכל ורק אחרי הוסיף שלא ישתה, על כרחך שנתכוון בתחילה להישבע רק על אכילתו בלא שתיה, ואחרי כן הוסיף שגם שלא לשתות. ולכך חלו שתי השבועות.

אמר רב אשי מתניתין נמי דייקא: גם מהמשנה יש ראייה ששתייה בכלל אכילה, מזה שכתוב שאם נשבע שלא אוכל, ואכל אוכלים שאינם ראויים לאכילה ושתה משקין שאין ראויים לשתייה דינו שפטור. ומדייק רב אשי שמשמע שאם שתה משקין שכן ראויים לשתייה, יהא חייב, אפילו שנשבע רק על האכילה, אלא ודאי ששתייה בכלל אכילה.

דחיה: דלמא דאמר תרתי שבועה שלא אוכל שבועה שלא אשתה: אולי מדובר במשנה שנשבע גם שלא יאכל וגם שלא ישתה, אלא שהתנא במשנה לא טרח לכתוב זאת, משום שעיקר דבריו הוא להשמיענו שאין חייבים על אוכלים ומשקין שאינם ראויים.

*

למדנו במשנה - שבועה שלא אוכל ואכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת.

קושיא: **ודלמא למיפטר נפשיה מאחרנייתא קאתי:** אולי לא התכוון בדבריו לחלק את שבועתו לשלש שבועות נפרדות, והטעם שפירט את שלושת סוגי הפת הללו, משום שרוצה לאסור על עצמו רק אותם בלבד, ואילו שאר המאכלים, רוצה להמשיך לאכול.

תירוץ: **הוה ליה למימר חטין ושעורין וכוסמין:** אם כל הטעם שפירט מינים אלו הוא כדי לומר שרק אותם הוא אוסר על עצמו, מדוע האריך לומר בכל מין לשון 'פת' היה לו לומר בקצרה שבועה שלא אוכל חטין ושעורין וכוסמין, אלא ודאי שהוא התכוון להחיל שבועה נפרדת על כל פת ופת.

קושיא: **ודלמא לכוס:** אולי הטעם שהזכיר בשבועתו לשון 'פת' כדי שלא ישתמע מדבריו שהוא רוצה לאסור על עצמו רק לכסוס את החטים והשעורים והכוסמין בפיו כשהם שלמים, ולא נתכוון לאכילת פת כלל.

תירוץ: זהו ליה למימר פת חטין ושעורין וכוסמין: בשביל שלא יהא במשמעותו לכסוס חטים מספיק שיזכיר בשבועתו בתחילה פת, ויאמר שבועה שלא אוכל פת חטים ושעורים וכוסמין, ומדוע הוסיף בכל אחד מהם תיבת 'פת', אלא ודאי שכוונתו לאסור כל פת בשבועה נפרדת.

קושיא נוספת: ודלמא פת חטין לאכול: אם הוא היה נשבע בלשון שלא אוכל פת חטים ושעורים וכוסמין, היינו מפרשים דבריו שנשבע שלא לאכול פת של חטים, ואף שלא לכסוס שעורים וכוסמין.

תירוץ: זהו ליה למימר פת חטין ושל שעורין ושל כוסמין: בשביל שנשמע מדבריו שמתכוין לפת של חטים ופת של שעורים ושל כוסמין, היה מספיק אם היה נשבע בנוסח פת חטים ושל שעורים ושל כוסמין, שכיון שמוסיף תיבת 'של' משמעותו שכל מה שאומר מתייחס לפת שהזכיר בתחילה.

קושיא נוספת: ודלמא ע"י תערובת: אילו היה שנשבע בלשון 'פת של חטים ושל שעורים ושל כוסמין', היינו מפרשים כוונתו שלא לאכול פת שיש בה חטים ושעורים וכוסמין על ידי תערובת, אבל פת של כל מין בפני עצמו אינו אוסר עליו. ולכן נשבע 'פת חטים ופת שעורים ופת כוסמין' ואין ראייה שכוונתו לחלק את שבועתו לשלוש שבועות נפרדות.

תירוץ: אימא וכן של שעורים וכן של כוסמין פת פת למה לי שמע מיניה לחלק: שאם הייתה כוונתו להישבע על פת משלושת מינים אלו בלבד, היה לו להישבע בנוסח שלא לאכול פת חטים וכן של שעורים וכן של כוסמין, ומזה שפירט בכל מין לשון 'פת' בפני עצמה, על כרחך שמשמעותו להתחייב על כל פת בנפרד.

*

למדנו במשנה - שבועה שלא אשתה ושתה משקין הרבה אינו חייב אלא אחת, שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש ושתה חייב על כל אחת ואחת.

קושיא: בשלמא התם דאמרת מייתרא ליה פת פת לחיובא אלא הכא מאי הוה למימר דלמא למיפטר נפשיה ממשקין אחריני קאתי: מדוע המשנה אומרת שאם נשבע שלא אשתה יין ושמן ודבש חייב על כל אחת ואחת והרי כאן אולי כוונתו להישבע שאוסר רק מינים אלו, ולא שכוונתו שיהיו ג' מיני שבועות, ודוקא בפת יש לומר שכיון שפירט בכל מין תיבת 'פת' נחשב לשלוש שבועות נפרדות, אבל כאן אין לו נוסח אחר שיוכל להישבע.

תירוץ: אמר רב פפא הכא במונחין לפניו עסקין: מדובר שהיין והשמן והדבש מונחים לפניו, ואם כוונתו הייתה רק לאסור את שלושת המינים הללו בלבד, היה לו לומר שבועה שלא אשתה אלו ולא היה צורך שיפרט כל מין בפני עצמו, וכיון שפירט זה הוכחה שכוונתו לחלק לשלוש שבועות לכל מין בנפרד.

ועדיין קשה: ודלמא אלו הוא דלא שתינא אחריני שתינא: ואולי אם היה אומר שבועה שלא אשתה אלו, היינו מבינים שכוונתו להישבע שרק את המשקאות האלו שמונחים לפניו אותם הוא לא ישתה, אבל יין או שמן או דבש אחרים שאינם לפניו כאן, יהא מותר לו לשתות. ואם כן מנין לנו שהוא התכוון לחלק את שבועתו להתחייב על כל מין ששותה בפני עצמו.

תירוץ: אלא דאמר שבועה דלא שתינא כגון אלו: אלא צריך לומר שכיון שהיה יכול להישבע שאני לא אשתה כגון משקים הללו, אלא נשבע בסתם שלא אשתה יין ושמן ודבש, על כרחך שכוונתו להישבע בשלוש שבועות.

קושיא: דלמא כגון אלו דלא שתינא בציר מהכי: הרי כשנשבע בלשון כגון אלו, המשמעות מובנת שמתכוון שלא לשתות שיעור כגון זה, אב ללשתות יין ושמן ודבש בשיעור מפחות ממה שמונח לפניו, יהא מותר לו לשתות.

תירוץ: אלא כגון דאמר שבועה שלא אשתה ממין אלו: מתקנת הגמרא שצריך לומר שהיה יכול הישבע שלא אשתה מהמינים הללו, ובזה מבואר שלא התכוין שלא ישתה רק ממה שמונח לפניו ולא בשיעור של מה שמונח לפניו, אלא רק שלא לשתות ג' מינים אלו יין שמן ודבש.

קושיא נוספת: ודלמא מין אלו הוא דלא שתינא הא אינהו גופייהו שתינא: עדין יש להבין בנוסח שבועה זו שכוונתו להישבע שרק מהמינים הללו שנמצאים במקום אחר לא ישתה, אבל מהמשקאות שמונחים לפניו הוא יכול לשתות.

תירוץ: אימא שלא אשתה אלו ומינייהו: אכן הגמרא משנה שוב את הנוסח שיכל להישבע את המשקאות שמונחים לפניו וכן שאר משקאות מהמינים הללו, ומכיוון שלא אמר כן, אלא אמר יין ושמן ודבש, משמע שהוא מתכוון לחלק את שבועתו.

תירוץ נוסף: רב אחא בריה דרב איקא אמר: שכאן במשנה מדובר שהיה חבירו מפציר בו שיבוא לשתות יחד איתו יין ושמן ודבש, וכשהוא מסרב ללכת לשתות איתו היה לו להישבע שלא אשתה עימך, שאז פשטות כוונתו רק למה שחבירו

הפציר עימו שישה נשבע שלא ישתה, וכיון שפירט יין ושמן ודבש, משמע שבא לחלק שבועתו שאם ישתה גם יין וגם שמן וגם דבש יהא חייב שלוש.

תנן התם תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי כלום אינו חייב אלא אחת: כיון ששבועתו היתה אחת מתחייב רק על שבועה אחת אבל אם נשבע ואמר לו שבועה שאין לך בידי חטים שעורים וכוסמין, חייב קרבן על כל מין ומין שנשבע. ואמר רבי יוחנן שדין זה הוא אפילו אם החטים והשעורים והכוסמין היו שווים ביחד פרוטה, בכל זאת הם מצטרפים להתחייב עליהם. שהרי כדי לחייב קרבן שבועת הפקדון צריך שהכפירה תהא לפחות על שווה פרוטה.

פליגי בה רב אחא ורבינא: רב אחא ורבינא נחלקו בביאור המשנה כמה שבועות הוא נשבע בסיפא של המשנה ועל מה נסובים דברי רבי יוחנן.

חד אמר: שמה שכתוב במשנה שהוא חייב על כל אחת, אין הכוונה שהוא חייב ארבע אשמות על ארבע שבועות, האחת על השבועה הכללית שאמר בתחילת דבריו 'שבועה שאין לך בידי', שמשמעותה שאין לך בידי כלום, ועוד שלש על מה שפירט חטים ושעורים וכוסמין, אלא חייב רק על מה שפירט שלושת המינים, שהם שלוש שבועות נפרדות. ודברי רבי יוחנן מתייחסים רק לרישא של המשנה, שכתוב שבועה שאין לך בידי כלום אינו חייב אלא אחת, שכיון שיש כאן רק שבועה אחת מצטרפת הפרוטה משלושתם.

וחד אמר: שחייב גם על השבועה הכללית שאומר 'שבועה אין לך בידי' בנוסף לשלושת האשמות שהוא מביא על שלשת השבועות לכל מין ומין. ולפי זה אפשר לומר שדברי רבי יוחנן אמורים גם על הסיפא של המשנה, שהפרוטה מצטרפת שם לענין השבועה הכללית.

קושיא: הכא מאי: האם גם במשנתנו, שנשבע שלא יאכל פת חטים ופת שעורים ופת כוסמין, שהוא חייב על כל אחת ואחת, האם גם כאן יחלקו רב אחא ורבינא אם מתחייב גם על השבועה הכללית, 'שבועה שלא אוכל'.

תירוצ: **אמר רבא הכי השתא:** האם יש לדמות את שתי הדוגמאות, והרי בשבועת הפקדון יש סברא לחייבו על ד' שבועות, שהרי גם אם ישבע על אותו ממון פעמיים, יתחייב שתי קרבנות, שהרי בשבועת הפקדון חייב קרבן על כל שבועה ושבועה שהוא כופר בה ממון, ואפילו יכפור באותו ממון כמה וכמה פעמים. אבל במשנתנו,

אם ישבע פעמים שלא לאכול חטים לא יתחייב פעמים, וממילא גם כאן אם חלה שבועתו על כל המינים לא יתחייב עוד כשיפרט כל מין בנפרד.

*

למדנו במשנה - שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראויין לאכילה ושתה משקין שאין ראויין לשתיה, פטור.

קושיא: **הא גופא קשיא:** יש סתירה בגוף דברי המשנה, שבתחילה אנו אומרים שאם נשבע שלא יאכל ואכל מאכלים שאינם ראויים פטור, ובסיפא אנו אומרים שאם נשבע שלא יאכל ואכל נבלות או טריפות אף שאינם ראויים לאכילה מחמת האיסור, חייב.

תירוץ: **הא לא קשיא:** על קושיא זו יש לתרץ שברישא מדובר שנשבע בסתם שלא אוכל, וודאי שאין שבועתו כוללת לדברים שאינם ראויים, אבל בסיפא מדובר שכלל בשבועתו גם שלא יאכל נבילות וטריפות, ולכך חלה עליהם השבועה, ומתחייב עליהם כשאכלם.

קושיא נוספת: **מפרש נמי גופיה תיקשי:** גם כשמפרש בפירוש בשבועתו שלא אוכל נבילות וטרפות, קשה מדוע השבועה חלה, והרי הוא כבר מושבע ועומד מהר סיני שלא לאכול נבילות וטריפות, ואין שבווע חלה על שבועה.

תירוץ: **רב ושמואל ורבי יוחנן דאמרי בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין:** שהסיפא של המשנה מדברת שהוא כלל בשבועתו שלא אוכל גם דברים המותרים וגם נבילות וטרפות, ומתוך שחלה השבועה על הדברים המותרים, חלה גם על הדברים האסורים.

תירוץ נוסף: **וריש לקיש אמר:** שהאפשרות שתחול שבועה על דברים האסורים הוא כשנשבע שלא לאכול חצי שיעור, שאינו משובע על כך מהר סיני. ומדובר או כדברי רבנן שסברו שכשנשבע סתם שלא יאכל אינו נאסר אלא בכזית, לכן צריך כאן שישבע במפורש שלא לאכול חצי שיעור, כדי שתחול שבועתו על חצי שיעור מהאיסור. או כדברי רבי עקיבא שסבר שאפילו בנשבע בסתם חלה שבועתו שלא לאכול גם חצי שיעור.

קושיא: **בשלמא רבי יוחנן לא אמר כריש לקיש:** מובן מדוע רבי יוחנן לא אמר כריש לקיש, משום שרצה להעמיד באופן שאין מחלוקת בין רבנן לרבי עקיבא. אבל ריש לקיש מדוע לא פירש כרבי יוחנן.

תירוץ: **אמר לך**: שריש לקיש לא פירש כרבי יוחנן משום שסבר שרק כשהשבועה-
האיסור חל מאיליו אז אנו אומרים שלא חל ורק כשהאיסור השני כולל עוד
איסורים, חל גם האיסור השני. אבל כשהוא מחיל את האיסור על ידי שנשבע אפילו
כשכולל עוד איסורים בשבועה השניה, לא חלה השבועה השניה כלל.